

УДК 78.072:78.071.2-5

ББК 85.315.2

Ірина Куровська

СУЧАСНИЙ СТАН ВИКОНАВСТВА ТА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ КОБЗАРСТВА КРИМУ

Стаття присвячена історії створення кобзарських фестивалів у Криму, внеску визначного діяча кобзарського мистецтва Криму О.Ф.Нирка, який заклав наукове підґрунтя фестивального руху в цьому регіоні.

Ключові слова: кобзарський фестиваль, кобзарство, бандуристи, конференція.

Кримська кобзарська традиція дуже давня й сягає часів козацтва, яке в XVI–XVII ст. мало свої захисні позиції в цьому регіоні від нападу численних ворогів. Звідси прийшли в Україну “чорноморські” думи: “Дівка-бранка” (“Маруся Богуславка”), “Невольничий плач” (“Невільники на каторзі”), “Дума про бурю на Чорному морі”, “В Цариграді на риночку” (Пісня про Байду), дума “Про Самійла Кішку”, “Про Олексія Поповича”, “Дума про Коваленка”, які розповідають сучасникам про неймовірні страждання взятих у полон українців та боротьбу за їх визволення. Велику славу здобуло козацтво своїми походами на Чорне море. Легкі козацькі човни несподівано напали на прибережні турецькі міста, щоб визволити невільників і взяти здобич.

Підтверджують ці факти дослідження історика М.Галичанця, який надає хронологію подій, що відбувалися на кримській землі в зазначений період. Наприклад, у 1616 р. запорожці на чолі із Сагайдачним вийшли в море, захопили 15 галер Алі-паші й підійшли морем до головного ринку невільників у Кафі, де за допомогою бранців-українців захопили цю фортецю, зруйнували її, а бранців визволили [1, с.279]. Тобто із XVI–XVII ст. кобзарство і Крим були тісно пов’язані, але постійна міграція населення в цьому регіоні не дала можливості для створення дійсно кримської кобзарської школи (у порівнянні з харківською, львівською або київською). Наслідком цього стало запровадження на території Криму представниками вищезазначених кобзарських шкіл своїх місцевих осередків у містах постійного проживання українців досліджуваного регіону.

Проведений аналіз досліджень і публікацій із заданої проблеми говорить про те, що видатні діячі української культури, такі як Ф.Колесса, Д.Яворницький, Леся Українка, К.Квітка, Д.Ревуцький, досліджували фольклор Тавриди й приділяли велику увагу кобзарям та їх репертуару. Вони розуміли унікальність і значення кобзарства в цілому в Україні й зокрема в Криму. Завдяки їх діяльності щодо запису українських народних пісень, у тому числі й історичних пісень і дум, для нащадків збереглися перлини кобзарського репертуару – “чорноморські” думи.

Грунтовне вивчення стану кобзарського мистецтва Криму в період із другої половини XIX ст. і до початку XXI ст. почалося із приїздом в Ялту на постійне проживання дослідника кобзарства, заслуженого працівника культури України О.Ф.Нирка (1926–2005 рр.). Вийшли у світ його ґрунтовні праці “Ялтинська “Українська трупа”, численні статті, які лягли в основу книги “Кобзарство Криму та Кубані”. Отже, Олексія Нирка можемо називати продовжувачем етнографічної роботи його видатних попередників. Дослідницька робота О.Нирка йшла в тісній співпраці з відомим кобзарознавцем Богданом Жеплинським, який упродовж усього життя збирає картотеку імен українських співців: кобзарів, лірників, бандуристів. Вийшли у світ його книги “Коротка історія кобзарства в Україні” (м. Львів, 2000 р.) та “Кобзарськими стежками” (м. Львів, 2000 р.), де можна знайти відомості також і про кримських бандуристів Олексія Нирка, Остапа Кіндрачука.

Матеріалом для дослідження слугували численні архівні матеріали (програми фестивалів, афіші, статті періодичних видань Криму, світлини), зібрані О.Нирком та його учнями й колегами в музеї кобзарства Криму та Кубані, особистий архів кримського бандуриста – заслуженого працівника культури АР Крим В.Д.Сухенка; особисте спілкування з учасниками фестивальных концертів та науково-практичних кобзарських конференцій.

Метою статті є дослідження традицій кобзарського (бандурного) фестивального руху на території АР Крим, а також утворення наукової школи з метою збереження кобзарської традиції.

Видатний український етномузиколог Климент Квітка в роботі “Потреби в справі дослідження народної музики в Україні” пропонує, паралельно із записами народної музики, інший спосіб збереження народної традиції – “культивувати живу репродукцію через співців та інструменталістів, що присвячать себе точному, так би мовити, музейному збереженню народного репертуару, традицій народного виконання й манер інструментальної гри” [2, с.131]. З упевненістю можна констатувати, що сучасні заходи дослідників кобзарства, мистецтвознавців, діячів культури (фестивалі, концерти, семінари, конференції) стали продовженням завдання, означеного свого часу К.Квіткою.

Необхідно відзначити, що в радянські часи проводилися численні фестивалі народної творчості по всій території України, у тому числі й Кримської області. Автором було проаналізовано публікації про фестивалі в таких виданнях, як газети “Крымская правда”, “Университетская жизнь”, “Крымский комсомолец”, “Крымська світлиця”, “Крымские известия”, “Культура і життя”, “Красное знамя” та ін., і зроблено висновки, що в другій половині ХХ ст. у Криму проходили масові фестивалі самодіяльного мистецтва, присвячені річницям із дня народження Т.Шевченка, “пролетарського вождя” Леніна, утворення СРСР, Перемоги у Великій Вітчизняній війні. Фестивалі залучали до колективів художньої самодіяльності тисячі людей, тому що концерти фестивалів проводилися в будинках і палацах культури міст і селищ [6, с.3]. Зокрема, газета “Крымська правда” № 74 за 29.03.1970 р. наводить такі статистичні дані: у фестивальних конкурсах, присвячених 100-річчю з дня народження пролетарського вождя Леніна, виступило 6 391 колективів, до складу яких увійшло 101 880 учасників художньої самодіяльності Кримської області. Обласний центр – м. Сімферополь – зайняв перше місце у творчому конкурсі серед міст Кримської області. Тут на одну тисячу населення припало 89 учасників художньої самодіяльності. Кращі виконавці міста (солісти та колективи) нагороджені 33-ма дипломами. Друге й третє місця посіли кримські міста Севастополь та Керч. Дипломами I ступеня нагороджені капела бандуристів Кримського педінституту (художній керівник – В.Сухенко), народна хорова капела та чоловічий хор Будинку культури залізничників станції Сімферополь, народна академічна хорова капела “Октава” обласної профспілки, капела бандуристок Ялтинського педучилища (художній керівник – О.Нирко) та багато інших, – повідомляє стаття “Победители фестиваля названы” [5, с.4].

Член республіканського журі М.М.Геліс, професор, заслужений діяч мистецтв УРСР, дав оцінку колективам-переможцям фестивалю-конкурсу: “Відчувається висока музична культура вищих навчальних закладів Сімферополя: у медінституті – ансамбль скрипалів та баяністів, і педагогічному – капела бандуристів та оркестр російських народних інструментів” [7, с.2].

У тому ж 1970 р. (9–10 лютого), у м. Сімферополь у приміщенні Кримського музично-драматичного театру відбувся обласний фестиваль-конкурс оркестрів духових, народних інструментів, інструментальних ансамблів, солістів-інструменталістів. З 38-ми виконавців – солістів, ансамблів та оркестрів – українську культуру представляли три колективи: дует сопіларів Нижнегірського районного Будинку культури, капела бандуристів педагогічного інституту ім. Фрунзе м. Сімферополь (художній керівник В.Сухенко), капела бандуристок Ялтинського педагогічного училища (художній керівник О.Нирко). Необхідно відзначити, що обидві капели довгий час працювали паралельно, переслідуючи спільні цілі, навіть мали в репертуарі багато аналогічних творів – переважно обробки українських народних пісень. На цьому конкурсі сімферопольська капела виконувала такі твори: С.Жданов “Рідна земле, Україно”, Д.Циганков “У милого очі сині”, В.Верменич “Ленін”, М.Магальник “Жити вічно в мирі”, українська народна пісня “Стелися, барвінку”.

Ялтинська капела виконувала такі твори: В.Верменич “Ленін”, українська народна пісня “Коли м була мала, мала”, Д.Циганков “У милого очі сині”, В.Костенко “Кирпата”, українська народна пісня “Чорні очка”, українська народна пісня “Ой чий то кінь стоїть”.

Практично у всіх програмах фестивальних концертів представлені колективи бандуристів не тільки Сімферополя і Ялти, а й Феодосії, Джанкою, Керчі, Севастополя, селищ та районних центрів Криму. І це були не тільки солісти й ансамблі, а великі капели. Звичайно, репертуар колективів містив пісні патріотичні, радянських авторів, ліричні, побутові, жартівливі. Винятком стали пісні про Т.Шевченка, на вірші Т.Шевченка, історичні, пісні про тяжку долю жінки, селянства.

Педагоги-бандуристи Криму другої половини ХХ ст. своєю плідною працею зробили неоцінний внесок у справу збереження традиції кобзарів та бандуристів попередніх часів. До плеяди цих митців слід віднести такі імена: В.І.Хелемеля (1935–1983 рр.), М.Л.Ковальський (1906–1986 рр.), О.Ф.Нирко (1926–2005 рр.), В.І.Дяденко (1930 р. н.), В.Д.Сухенко (1937 р. н.). Видатний бандурист київської школи, кандидат мистецтвознавства А.Омельченко відзначив, що в Криму існує невелика кількість колективів бандуристів. Раніше цей жанр зовсім не розвивався в області. “І лише завдяки таким ентузіастам, як М.Ковальський, О.Нирко, В.Сухенко, О.Руднева, Ф.Поліщук, уперше почало розвиватися кобзарське мистецтво” [8, с.3]. Учні невідомих педагогів продовжували кобзарську справу по всьому Криму. Тому цілком природно на теренах сонячного півострова народився *кобзарський фестиваль*. Виплекав і втілював у життя цю ідею дослідник кобзарства Криму та Кубані заслужений працівник культури України О.Ф.Нирко. Звичайно, поруч із ним біля витоків фестивалю стояли його друзі й соратники, такі як дружина й керівник дитячої капели “Кримські проліски” Н.Л.Нирко, голова організації “Україна-світ” В.О.Курч, директор будинку культури м. Ялта Н.О.Мамонтова, колеги й учні.

Офіційно вважається, що перший кобзарський фестиваль відбувся 20 березня 1992 р. у м. Ялта, у приміщенні Ялтинського культурного центру. Але йому передувала титанічна робота організатора й дослідника кобзарства О.Нирка, який розумів, що перед тим, як запрошувати на фестиваль колективи різних регіонів України та зарубіжжя, необхідно зробити огляд творчої діяльності кримських колективів бандуристів й окремих виконавців і насамперед – бандуристів Південного узбережжя Криму, де працювала велика кількість учнів О.Ф.Нирка. Тому в 1991 р. педагог-бандурист організував *Кобзарський фестиваль бандуристів Великої Ялти, присвячений 178-й річниці з дня народження Т.Шевченка*. Під час підготовки фестивалю дослідник зібрав інформацію про колективи й ансамблі, їх склад та художніх керівників. Ці матеріали зберігаються у фондах Музею кобзарства Криму та Кубані, створеного ним на базі Кримського гуманітарного університету й офіційно відкритого в 1984 р.

Незважаючи на тяжкий стан здоров'я, у березні 1992 р. О.Нирко організував і провів офіційно оголошений *I Фестиваль кобзарського мистецтва, присвячений 150-й річниці М.В.Лисенка в м. Ялта*. Фестиваль затвердив досягнення Ялтинської бандурної школи, тому що внаслідок фінансової обмеженості в ньому не взяли участь усі бажаючі колективи бандуристів Криму. Можливо, фестиваль ще не здобув довіри в керівників республіканського Будинку народної творчості, але це було справжнє свято бандуристів! Козацька вдача Олексія Нирка знайшла своє втілення: відкрила концерт *Зведена капела бандуристів Великої Ялти*, яка виконала твори “Ой у лузі червона калина” на сл. і муз. М.Гайворонського, “Козацькому роду нема переводу”, “Рева та стогне Дніпр широкий” на сл. Т.Шевченка, обр. В.Косенко.

Народна капела бандуристок ім. С.Руданського ЯПУ під керівництвом О.Нирка та А.Комарової виконала історичну пісню “Гей, не дивуйтесь, добрії люди”, “За світ встали козаченьки” на вірші М.Чурай, “Побреду, побреду по коліна в лободу” в обр. А.Бобири. Дві дитячі капели доповнили цей музичний вінок: дитяча народна капела бандуристів “Кримські проліски” (художній керівник Н.Нирко, хормейстер О.Боярко) та дитяча капела бандуристів СШ №1 (художній керівник Н.Новосьолова, хормейстер І.Куrowsька). У фестивальному концерті взяло участь сім ансамблів, серед них – ансамбль “Зоряниці”, у складі якого були викладачі ЯПУ та кращі учениці О.Нирка, ансамблі шкіл Ялти: №3, 8, Алупкінської школи-інтернату, Ялтинської ДМШ №1 (викладач бандури О.Стецун), ансамбль із Севастополя, із санаторію “Крим” селища Фрунзенське (художній керівник Л.Кіндратенко), ансамбль бандуристок “Червона калина” з м. Феодосія (художній керівник Н.Битковська). Більшість керівників ансамблів – випускниці ЯПУ, а також капели ім. С.Руданського, якою керував усе своє життя О.Ф.Нирко.

Різноманітні виступи солістів прикрасили фестиваль: від молодих талановитих студенток-бандуристок до солістки Кримської філармонії Л.Дедюх. З козацьким репертуаром виступив учасник першого складу капели ім. С.Руданського О.Кіндрачук, нині відомий як ялтинський кобзар.

Програма концерту охоплює вісімнадцять колективів та солістів, кількість учасників – близько двохсот. Ця яскрава в культурному житті півострова подія була висвітлена у виданнях: “Кримские известия” (№66, №70), “Курортный Крым”. Після такого успіху Кримський республіканський Центр народної творчості організував свято кобзарського мистецтва, яке відбулося

17 травня 1992 р. у республіканському Будинку культури селища Червоногвардійське. У концерті взяли участь кращі капели, ансамблі бандуристів та солісти-бандуристи Криму.

Так, починаючи з 1992 р., у Криму, точніше, в м. Ялта, силами Кримського республіканського Центру народної творчості, відділу культури Ялтинського міськвиконкому, а особливо – завдяки ентузіазму, творчому натхненню, волі та вірним соратникам О.Ф.Нирка, регулярно проводяться фестивалі кобзарського мистецтва ім. М.В.Лисенка “Дзвени, бандуро!” З кожним роком усе більше учасників з’являється на кобзарських фестивалях у гостинній сонячній Ялті, географія фестивалю розширюється. Нижче подано перелік колективів і солістів, роки їх дебюту на Кобзарському фестивалі в Ялті:

- 1993–1994 рр. – ансамбль крайової дитячої школи народного мистецтва при Державному академічному Кубанському козакому хорі м. Краснодар (керівник Л.Цихоцька), квартет “Барвіна” с. Геройське (Крим, керівник В.Сухенко), капела “Вербиченька” (с. Михайлівка, Нижньогірський район, Крим, керівник Н.Якса), ансамбль бандуристок “Чарівний спів”, дитяча капела “Срібні дзвіночки” (м. Ялта, керівники І.Куровська, Н.Новосолова).
- 1995 р. – дует Кримського училища культури (м. Сімферополь, керівник В.Сухенко), народний ансамбль “Веселка” (м. Керч, керівник М.Дементьева), ансамбль бандуристів “Червона калина” (м. Феодосія).
- 1996 р. – тріо бандуристів станиці Сіверська Краснодарського краю (Кубань), народний ансамбль бандуристок “Чарівні струни” (м. Львів, керівник І.Содомора).
- 1999 р. – ансамбль “Джерельце” (с. Жовтневе Першотравневого району, Крим, керівник Н.Пастушко), ансамбль “Маківки” (м. Львів, керівник О.Гриб).
- 2001 р. – капела бандуристів (м. Севастополь, керівник А. Довганюк), дитяча капела Сімферопольського ЦДЮТ (керівник З.Ягодникова), Б.Сліпак, М.Перняк (солісти Стрітівської школи мистецтв), квартет бандуристок Краснодарського університету, соліст Ю.Задоя, капела бандуристів (м. Богуслав, керівник Ю.Задоя), тріо бандуристок (м. Луганськ, керівник І.Калганова).
- 2002 р. – ансамбль бандуристок Рівенського музичного училища (керівник Т.Свентах), квартет бандуристів “Чарівні струни” Кам’янець-Подільського державного педагогічного університету (керівник С.Чабан).
- 2003 р. – капела хлопчиків “Гамалія” (м. Львів, керівник Т.Шаленко), тріо бандуристів м. Ветка (Гомельська обл., Білорусь, керівник Н.Якса).
- 2004 р. – ансамбль бандуристів “Заграва” (м. Южне, Одеська обл., керівник О.Степанова), Д.Губ’як (м. Львів), М.Мошик (м. Суми), В.Дутчак (м. Івано-Франківськ).
- 2005 р. – ансамбль бандуристів Дніпропетровської музичної школи №10 (керівник Л.Гончаренко).

Так фестиваль “пройшов шлях” від регіонального Кримського до Всеукраїнського фестивалю кобзарського мистецтва.

На жаль, XIV фестиваль став останнім у житті заслуженого працівника культури України О.Ф.Нирка, який не дожив до свого 80-річчя три місяці. Але справа Учителя продовжується. Щорічно свято бандуристів проводить Міністерство культури та мистецтв АР Крим, Кримський республіканський захід “Науково-методичний центр культури, мистецтв та народної творчості”, Управління культури Ялтинської міської ради, Фонд “Нові імена”. Учні й соратники О.Нирка допомагають в організації та проведенні концертних і культурних заходів фестивалю. Декан факультету естетичного виховання Кримського гуманітарного університету, кандидат педагогічних наук І.В.Шинтяпіна, нині художній керівник Народної капели бандуристок ім. С.Руданського, опікує організацію науково-практичної конференції та концертів фестивалю на базі університету. Щорічно проходить знайомство учасників фестивалю з експозицією Музею кобзарства Криму та Кубані, створеного О.Нирком на базі цього навчального закладу. Учасниці народного ансамблю бандуристок “Чарівний спів” Ялтинського косяулу (художній керівник І.Куровська) виконують заповіт Учителя про організацію концерту духовної музики на базі римо-католицького храму, де існує також греко-католицька парафія. Такі концерти стали традиційними й знайшли підтримку у священників храму Непорочного зачаття Діви Марії, адже кобзарство завжди було провідником і символом української духовності. Щороку для учасників кобзарських фестивалів організовуються екскурсії до Музею Ле-

сі Українки директором музею О.Вісич та доцентом Кримського гуманітарного університету С.О.Кочергою. Особливо цікавими в експозиції музею для бандуристів є бандури кустарного виробництва з Музею кобзарства Криму та Кубані ім. О.Ф.Нирка КГУ.

Найяскравішим із кобзарських фестивалів останніх років був XV ювілейний фестиваль 2006 р. Ювілей фестивалю прикрасили своїм репертуаром та виконавською майстерністю Муніципальна капела бандуристів м. Івано-Франківськ (художній керівник і диригент – заслужений працівник культури України М.Шевченко, солістка – доцент Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника В.Дутчак) та Львівська капела хлопців-бандуристів “Гамалія” (художній керівник – відмінник освіти України Т.Шаленко). Вони, як справжні майстри української музичної культури, внесли у фестивальні концерти дійсно національний дух.

Із 2004 по 2007 рр. науково-практичну роботу фестивалю очолила доцент Прикарпатського університету ім. В.Стефаника В.Г.Дутчак (м. Івано-Франківськ). У своїх доповідях Віолетта Григорівна порівнювала особливості розвитку кобзарства як в Україні, так і в діаспорі; еволюцію виконавської традиції: від традиційної сольної до ансамблево-капельної; узагальнила для виконавців практичні напрями формування концертного репертуару. Одночасно вона виступила як “виконавець високого професійного рівня”, – відзначила Б.Шевчук у статті “Торкну струну на всю весну” [9, с.12].

У 2008 р. із доповіддю на конференції “Розвиток бандурного мистецтва в Україні” та майстер-класом для керівників творчих колективів виступила Г.М.Топоровська, заслужена артистка України, старший викладач музичного училища м. Рівне. Велику увагу було приділено виконанню дум сучасними бандуристами різних шкіл.

Наукове підґрунтя фестивалю 2009 р. створила лауреат Міжнародного конкурсу ім. Г.Хоткевича, мистецтвознавець І.М.Лісняк. На науково-практичній конференції, яка відбулася на базі Кримського гуманітарного університету, вона зробила доповідь на тему “Композиторсько-виконавський синтез – як характерна ознака сучасного бандурного мистецтва”. Надзвичайно цікавим був майстер-клас для керівників колективів – учасників кобзарського фестивалю та студентів-бандуристів університету. М.В.Євгенєва, викладач інституту мистецтв Тернопільського НПУ ім. В.Гнатюка, голова правління обласного осередку НСКУ, доповіла про сучасний стан мистецтва бандуристів Тернопільщини.

Отже, фестиваль “Дзвени, бандуро!” дав можливість учасникам не тільки взяти участь у різнопланових концертах, але й отримати теоретичні знання від науковців, дослідників кобзарського мистецтва, справжніх майстрів-виконавців. Саме такий підхід до проведення ялтинських фестивалів запровадив О.Нирко: поєднання виконавської майстерності з науковими дослідженнями в питаннях історії, розвитку, перспектив кобзарства – унікального явища української культури.

Не вдовольняючись результатами конференцій, проведених під час кобзарських фестивалів, невтомний дослідник у червні 2005 р. зібрав науковців п'ятиох країн (Україна, Росія, Польща, Америка, Канада), щоб обмінятися знаннями в питаннях термінології, історії, сучасних проблем мистецтва кобзарів та бандуристів. Конференція відбулася на базі Кримського гуманітарного університету, а серед її учасників – науковці Б.Жеплинський (м. Львів), А.Горняткевич (Едмонтон, Канада), В.Дутчак (м. Івано-Франківськ), Лаура Семмес (м. Бонн, США), В.Мормель (м. Переяслав-Хмельницький), Т.Шаленко (м. Львів), Д.Ковальчук (м. Львів), Н.Барабаш (м. Кривий Ріг), С.Зозуля (м. Київ), Ольга та Богдан Поповичі (м. Перемишль, Польща) та ін.

Нині науково-практичні конференції та семінари з питань розвитку кобзарства регулярно проводяться в Ялті за такою тематикою:

- 2005 р. – “Кобзарство в історії, літературі, культурі та народному епосі”;
- 2006 р. – “Українське кобзарство – історія та сучасність”;
- 2007 р. – науково-практичний семінар “Українське кобзарство – історія та сучасність”;
- 2009 р. – “Українське кобзарство – історія, сучасність та перспективи”.

За матеріалами конференцій видано три наукові збірники.

Під час роботи першої конференції О.Нирко та його соратники ставили мету: окреслити місце кобзарства як явища в українській культурі; конкретизувати термінологію в молодій

науці – кобзарознавстві; дати аналіз сучасного стану і педагогічних проблем. Усі наступні науково-практичні заходи, продовжуючи дослідження питань розвитку кобзарського (бандурного) мистецтва, на перше місце поставили завдання дослідити й показати роль діяльності О.Нирка в Криму, Кубані, в Україні та за її межами в таких аспектах:

- Олексій Нирко – дослідник кобзарства Криму та Кубані;
- Значення кобзарської діяльності О.Нирка для Кримського регіону;
- О.Ф.Нирко – засновник Музею кобзарства Криму та Кубані.

М.Долгов зробив доповідь на тему “О.Нирко та його послідовники в Україні та Криму”. В.Кемпа високо оцінив значення музейної колекції О.Ф.Нирка для культури Кримського регіону. Початок таким дослідженням поклали Дні вшанування пам’яті заслуженого працівника культури України О.Ф.Нирка, які були присвячені 80-річчю з дня його народження й відбулися 25–27 січня 2006 р. у Кримському гуманітарному університеті. З доповідями виступили: ректор університету, доктор педагогічних наук, професор О.В.Глузман, який зробив підсумок діяльності О.Ф.Нирка як педагога й науковця, голова Національної спілки кобзарів Львівщини, кобзарознавець Б.М.Жеплинський (м. Львів), художній керівник капели бандуристів “Гамалія” Т.І.Шаленко (м. Львів), Заслужений працівник культури АР Крим, доцент КГУ С.О.Кочерга, заслужений працівник культури АР Крим, кандидат історичних наук В.О.Курч, завідувач Музею Лесі Українки О.А.Вісич, Ю. Фединський – представник кобзарської традиції української діаспори США (Детройт), учні і послідовники видатного педагога-бандуриста.

Слід зазначити, що всі науково-практичні заходи супроводжуються концертами, майстер-класами, лекціями-концертами, під час яких слухачі знайомляться з яскравими виконавцями – бандуристами й виконавцями на старосвітських бандурах: В.Мішаловим, Ю.Китастим, Т.Лазуркевичем, В.Дутчак, Ю.Фединським, квітетом “Львів’янки” та іншими.

Таким чином, в АР Крим у другій половині ХХ ст. утворилася кобзарська (бандурна) школа, завдяки діяльності видатних педагогів-бандуристів, серед яких В.І.Хелемеля, М.Л.Ковальський, В.І.Дяденко, В.Д.Сухенко та ін. Розвиток фестивального руху постав як наслідок педагогічної та концертної діяльності, насамперед О.Нирка, заслугою якого є створення в Ялті на базі Кримського гуманітарного університету наукової школи дослідження кобзарства. Також сформувалися концертні та навчальні осередки бандуристів.

1. Галичанець М. Наш Український Крим : життя українців на півострові / М. Галичанець. – Тернопіль : Мандрівець, 2007. – 396 с.
2. Квитка К. В. Избранные труды : в 2 т. / К. Квитка. – М. : Советский композитор, 1973. – Т. 2. – 423 с.
3. Нирко О. Ф. Кобзарство Криму та Кубані / О. Нирко. – Л. : Сполом, 2006. – 356 с. : іл.
4. Нирко О. Ф. Ялтинська “Українська трупа” : історичний нарис / О. Нирко. – Ялта : РВВ КДГІ, 2004. – 70 с. : іл.
5. Победители фестиваля названы // Крымская правда. – 1970. – № 74. – 29 март. – С. 4.
6. Соловьев В. Город песенный Симферополь / В. Соловьев // Крымская правда. – 1969. – № 284. – 5 декабрия.
7. Сто тысяч влюбленных в искусство // Крымская правда. – 1970. – № 38. – 15 февр.
8. Омельченко А. Певучая бандура / А. Омельченко // Крымская газета. – 1969. – № 230.
9. Шевчук Б. Торкну струну на всю весну / Б. Шевчук // Крымська світлиця. – 2004. – 2 лип. – С. 12.

Стаття посвячена історії створення кобзарських фестивалей в Криму, вкладу видатного діятеля кобзарського мистецтва Криму А.Ф.Нирка, котрий заложив наукові основи фестивального руху в цьому регіоні.

Ключевые слова: кобзарський фестиваль, кобзарство, бандуристи, конференція.

The article is devoted to the history of Crimean kobzar festival, to the contribution of outstanding person involved in the kobzar art O.Nyrko, who put the science basis of festival movement in Crimea.

Key words: kobzar festival, kobzar art, bandura-musicians, conference.